

OBSAH

Předmluva	13
Část první	
LOGIKA A PRÁVO	15
1. Logika dialektická a logika formální	15
2. Rozdílný přístup dialektické a formální logiky k lidskému myšlení	17
3. Logika pohybu a logika klidu	17
4. Pravdivost a správnost myšlení	19
5. Logika a právní myšlení	19
5.1. Právní myšlení	19
5.2. Právní jazyk	19
5.3. Právní logika	21
Část druhá	
ZÁKLADY DIALEKTICKO-LOGICKÉHO PRÁVNÍHO MYŠLENÍ	23
1. Podstata dialektické logiky a její význam pro právníky	23
2. Principy dialektické logiky v právním myšlení	28
2.1. Principy dialektické logiky	28
2.2. Princip objektivnosti poznání	28
2.3. Princip všestrannosti poznání	29
2.4. Jednota historického a logického poznání práva. Princip historismu	30
2.5. Přejít od abstraktního ke konkrétnímu	31
2.6. Jednota teorie a praxe. Pravdivost vědění a kritérium pravdivosti vědění	32
3. Aplikace zákonů dialektiky při zkoumání vývoje práva	36
3.1. Zákon jednoty a boje protikladů	36
3.2. Zákon vzájemného přechodu kvantitativních a kvalitativních změn	39
3.3. Zákon negace negace	39
4. Některé otázky využití dialektické logiky při tvorbě, interpretaci a aplikaci práva	40

Část třetí

FORMÁLNÍ LOGIKA V PRÁVNÍM MYŠLENÍ	45
Oddíl první: OBECNÝ VÝKLAD O FORMÁLNÍ LOGICE	45
1. Formální logika a její třídění (logika deduktivní a induktivní, logika klasická a logiky neklasické)	45
2. Dvouhodnotovost klasické logiky	47
2.1. Zákon vyloučeného třetího	47
2.2. Paradoxy klasické logiky	48
3. Obor úvahy	50
4. Logický jazyk	52
4.1. Názvy	52
4.1.1. Vyjadřování de re a de dicto	52
4.1.2. Designace a význam	52
4.1.3. Vlastní jména	53
4.2. Logická symbolika	54
4.3. Konstanty a proměnné	55
4.3.1. Pojem konstanty a proměnné	55
4.3.2. Proměnné	55
4.3.3. Konstanty	56
4.4. Logické formule	57
Oddíl druhý: KLASICKÁ LOGIKA V PRÁVNÍM MYŠLENÍ	58
1. Výroková logika	58
1.1. Předmět výrokové logiky	58
1.2. Pravdivostní funkce	59
1.2.1. Matice pravdivosti	59
1.2.2. Negace	60
1.2.3. Konjunkce	61
1.2.4. Disjunkce	62
1.2.5. Exkluze	63
1.2.6. Kontravalece	64
1.2.7. Implikace (v širším smyslu)	65
a) Implikace (v užším smyslu)	66
b) Replikace	67
c) Ekvivalence	68
1.3. Pravidlo odloučení	70

2. Predikátová logika	72
2.1. Predikáty a argumenty	72
2.2. Vytváření výroků z výrokových forem s predikáty	74
2.2.1. Způsoby vytváření výroků	74
2.2.2. Contradictio in adiecto (in subiecto)	75
2.3. Kvantifikace predikátů	76
2.4. Zákon převoditelnosti kvantifikátorů	77
2.5. Subjekt – predikátové vztahy a úsudky z nich	79
2.6. Základy sylogistiky	81
2.6.1. Kategorický sylogismus	81
2.6.2. Hypotetický sylogismus	84
3. Logika tříd	84
3.1. Pojem třídy	84
3.2. Prvky třídy	85
3.3. Prázdná třída a univerzální třída	86
3.4. Vztahy tříd	87
3.4.1. Inkluze tříd	87
3.4.2. Rovnost a nerovnost tříd	88
3.5. Operace s třídami	90
3.5.1. Sjednocení a rozdíl tříd	90
3.5.2. Průnik tříd	91
3.5.3. Doplnkové třídy	93
3.6. Tranzitivnost a intrazitivnost vztahů tříd	94
4. Logika vztahů	95
4.1. Obecně o vztazích	95
4.2. Právní vztahy	97
4.3. Prázdne vztahy a univerzální vztahy	98
4.4. Vlastnosti vztahů	99
4.4.1. Tranzitivnost vztahů	99
4.4.2. Vzájemnost vztahů	100
4.4.3. Reflexivnost vztahu	101
4.4.4. Souvislost vztahu	101
4.5. Vztahy vztahů	101
4.5.1. Rovnost (ekvivalence) a nerovnost vztahů	101
4.5.2. Inkluze vztahů	101
4.6. Operace se vztahy	102

Oddíl třetí: NEKLASICKÉ LOGIKY V PRÁVNÍM MYŠLENÍ	102
1. Deontická logika (Logika právních norem)	102
1.1. Exkurs o modální logice	102
1.2. Deontická logika a výroková logika	104
1.3. Normy, normativní věty a jejich logika	106
1.4. Problém pravdivosti normativních vět	108
1.5. Neslučitelnost normativních vět	109
1.6. Mody normativnosti a jejich třídění	112
1.7. Objektivní mody normativnosti	115
1.7.1. Příkaz a zákaz	115
1.7.2. Dovolení	116
1.7.3. Víceargumentové mody	124
1.8. Subjektivní mody normativnosti	126
1.9. Logická teorie vzájemného lidského působení	128
1.10. Logické modelování struktury právních norem, právních vztahů a normativních úsudků	130
1.10.1. Význam logických modelů v právu	130
1.10.2. Logická struktura právních norem	130
1.10.3. Logická struktura právních vztahů	132
1.10.4. Normativní úsudky	133
2. Aletická logika	134
2.1. Aletické mody a aletické výroky	134
2.2. Aletické mody a základní spojení aletických výroků	136
2.2.1. Nutnost	136
2.2.2. Možnost	137
2.2.3. Nemožnost	137
2.2.4. Možnost a nemožnost v právní aletické logice	138
2.3. Aletické spojení výroků (Striktní spojení)	139
2.4. Některá spojení aletických výroků a výroků o normách ...	140
3. Logika pravděpodobnosti	141
3.1. Objektivní a subjektivní pravděpodobnost	141
3.2. Vícehodnotovost logiky pravděpodobnosti	142
3.3. Pravděpodobnostní výroky a úsudky	143
3.4. Pravděpodobnost něčeho minulého	145
3.5. Věrohodnost	146
4. Epistemická logika	147

4.1. Znalost a pravda	147
4.2. Epistemické mody	148
4.2.1. Znalost.....	148
4.2.2. Negace znalosti (neznalost) a nejistota	149
4.2.3. Znalost p.....	151
4.2.4. Negace nejistoty	151
4.3. Nejistota, možnost a pravděpodobnost	152
4.4. Některé specifické aplikace epistemické logiky v právu ...	153
4.5. Spojení epistemických výroků	154
5. Logika otázek a odpovědí	157
5.1. Význam logiky otázek a odpovědí v právním myšlení	157
5.2. Otázka	157
5.2.1. Pojem otázky a její předmět.....	157
5.2.2. Rozsah otázky	159
5.2.3. Vadnost otázky	162
5.3. Odpověď	164
Část čtvrtá	
POJMY A DEFINICE	167
Oddíl první: POJMY	167
1. Pojem pojmu	167
2. Obsah a rozsah pojmu	169
3. Vztahy pojmů	169
4. Vývoj a přechod pojmů	171
5. Právní pojmy	172
Oddíl druhý: DEFINICE PRÁVNÍCH POJMŮ (NĚKTERÉ PROBLÉMY TEORIE DEFINICÍ)	174
1. Co je definice?	174
2. Užitečnost definování	175
3. Pravidla definování	176
4. Legální definice nominální a reálné	177
5. Legální definice rodem a druhem, legální definice genetické a jiné	179
6. Explicitní a kontextové legální definice	181
6.1. Definice explicitní	181
6.2. Definice kontextové	181

6.3. Definice abstrakcí	182
7. Legální definice syntetické a analytické	183
8. Definicím podobné operace a definice zdánlivé	185
Část pátá	
LOGIKA A METODY PRÁVNÍ VĚDY	187
Oddíl první: METODY VĚDECKÉHO VÝZKUMU	187
1. Metoda	187
2. Vědecká metoda	188
3. Klasifikace metod	188
4. Systém metod zkoumání práva	189
Oddíl druhý: METODY LOGICKÉ	190
1. Vzájemná souvislost logických metod	190
2. Abstrakce	192
2.1. Pojem abstrakce a její druhy	192
2.2. Abstrakce zobecňující	194
2.3. Abstrakce izolující	195
2.4. Abstrakce klasifikující	196
2.5. Abstrakce idealizující	196
3. Dedukce a indukce	197
3.1. Deduktivní metoda	197
3.1.1. Podstata deduktivní metody a její antinomie	197
3.1.2. Axiomatická metoda	200
3.2. Induktivní metoda	201
3.2.1. Tradiční a moderní pojetí induktivní metody	201
3.2.2. Reduktivní charakter induktivní metody	201
3.2.3. Význam indukce v právním myšlení	203
3.2.4. Úplná a neúplná indukce	204
3.2.5. Logická interpolace a extrapolace	205
3.2.6. Termíny a quo a ad quem	206
4. Analýza a syntéza	206
Oddíl třetí: METODY FORMÁLNĚ PRÁVNÍ	208
1. Charakter, funkce a druhy formálně právních metod	208
1.1. Právní dogmatika	208
1.2. Nutnost formálně právních metod	209

1.3. Klasifikace formálně právních metod	209
2. Zvláštní argumenty právní logiky	210
2.1. Druhy zvláštních argumentů právní logiky	210
2.2. Vzájemný vztah argumentů	211
2.3. Důkaz vyloučením (Argumentum per eliminationem)	212
2.3.1. Obecný výklad	212
2.3.2. Eliminace z neslučitelných normativních vět	217
2.3.3. Výjimka potvrzuje pravidlo	218
2.3.4. Mlčení zákona (Argumentum e silentio legis)	218
2.3.5. Taxativní výpočty	220
2.4. Argumentum a fortiori	220
2.5. Argumentum per analogiam	222
2.6. Reductio ad absurdum nebo ad impossibile	223
Poznámky a odkazy	226
Seznam literatury	228

Práce se setkala s příznivým ohlasem a je již delší dobu jednou ze základních učebních pomůcek výuky logiky pro právníky na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v posledních letech i na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Obě vydání byla však již dávno rozebrána a jsou v omezeném rozsahu k dispozici pouze v knihovnách a jejich studovněch. Obdobně platí i o pracích prof. O. Weinbergera, který se soustavně věnuje problematice logiky aplikované na právo od 50. let, jehož práce Základy právní logiky vyšla péčí Masarykovy univerzity v Brně v roce 1993.

Za této situace se zdá užitečné vydat nové, aktualizované vydání, které vychází z 2. vydání z roku 1985, přičemž se při aplikaci logických postupů v právním myšlení reflektuje stav platného práva České republiky v roce 2000. Příklady jsou voleny převážně z odvětví práva ústavního, občanského a trestního a výklad je přizpůsoben recentní právní terminologii. Text byl doplněn o část věnovanou uplatnění logiky v metodologii právní vědy a v metodách praktické právní činnosti, zvláště s ohledem na problematiku interpretace normativních právních textů. V této části jsem vycházel z jiné naší společné práce Vědecké metody poznání práva.

Kromě uvedeného pedagogického využití mohou některé části práce sloužit i těm, kdo teprve usilují o status studenta práv, neboť obraz na logické myšlení jako součást předpokladů pro studium

